

WYROK

z dnia 5 maja 1998 r.

Sygn. K. 35/97**Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie:**

Marek Safjan – przewodniczący
Zdzisław Czeszejko-Sochacki
Teresa Dębowska-Romanowska
Lech Garlicki
Stefan J. Jaworski
Wiesław Johann
Krzysztof Kolasiński – sprawozdawca
Biruta Lewaszkiewicz-Petrykowska
Andrzej Mączyński
Ferdynand Rymarz
Jadwiga Skórzewska-Łosiak
Wojciech Sokolewicz
Janusz Trzcíński
Błażej Wierzbowski
Marian Zdyb

Joanna Szymczak – protokolant

po rozpoznaniu 5 maja 1998 r. na rozprawie sprawy z wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z udziałem umocowanych przedstawicieli uczestników postępowania: wnioskodawcy, Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Prokuratora Generalnego o stwierdzenie zgodności:

- 1) art. 3 pkt 1, art. 4 pkt 1, art. 5 pkt 1, art. 6 pkt 2, art. 7 pkt 3, art. 8 pkt 1, art. 9 pkt 1, art. 10 pkt 1, art. 12 pkt 1 i art. 13 pkt 1,
  - 2) art. 6 pkt 3, art. 7 pkt 4, art. 8 pkt 2, art. 9 pkt 2, art. 10 pkt 2, art. 11, art. 12 pkt 2 i art. 13 pkt 2
- ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw z art. 67 ust. 2 przepisów konstytucyjnych utrzymanych w mocy przez art. 77 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą a wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 84, poz. 426; zm.: z 1995 r. Nr 38, poz. 184 i Nr 150, poz. 729 oraz z 1996 r. Nr 106, poz. 488)

o r z e k a:

Przepisy: art. 6 pkt 3, art. 7 pkt 4, art. 8 pkt 2, art. 9 pkt 2, art. 10 pkt 2, art. 11, art. 12 pkt 2 i art. 13 pkt 2 ustawy z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw, są zgodne z art. 25 ust. 1 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 39 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643) umorzyć postępowanie w części dotyczącej pkt. 1 wniosku, wobec jego cofnięcia.

Uzasadnienie:

I

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wnioskiem z 1 października 1997 r. wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego w trybie kontroli uprzedniej - przed podpisaniem ustawy - o ocenę konstytucyjności wymienionych w sentencji orzeczenia przepisów ustawy z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw, zwaną dalej „ustawą zmieniającą”, zarzucając tym przepisom naruszenie zasady równości - zdaniem wnioskodawcy - najszerzej ujętej w art. 67 ust. 2 przepisów konstytucyjnych utrzymanych w mocy przez art. 77 Ustawy Konstytucyjnej z 17 października 1992 roku.

Zaskarżone przepisy, wymienione w pkt. 1 wniosku, w sposób pozytywny regulują skutki cywilnoprawne ślubów wyznaniowych zawieranych w kościołach i związkach wyznaniowych, jeżeli odpowiadają wymaganiom określonym w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Regulacja ta nie obejmuje jednak wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, które mają uregulowany ustawami stosunek prawny do państwa. Uprawnień takich - poza Kościołem Katolickim Mariawitów, którego uprawnione organy nie wyraziły zainteresowania nadaniem skutków cywilnych małżeństwom zawieranim w tym Kościele - nie uzyskał Kościół Katolicki, którego sytuację prawną reguluje ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 29, poz. 154 ze zm.).

Wnioskodawca uważa, że zróżnicowana została sytuacja prawna obywateli Rzeczypospolitej Polskiej ze względu na ich wyznanie przez to, że zaskarżone przepisy przyznają osobom określonych wyznań prawa, których nie będą miały osoby innych wyznań.

Zaskarżone przepisy, wskazane w pkt. 2 wniosku, pozbawiają niektóre kościoły i związki wyznaniowy prawa do wystawiania ocen z religii na świadectwach szkolnych poprzez skreślenie, w ustawach regulujących stosunek Państwa do danego kościoła i związku wyznaniowego, przepisów przyznających prawo do umieszczania ocen z religii na świadectwach szkolnych wydawanych przez szkoły publiczne.

Wnioskodawca uważa, że kościoły działające na podstawie innych ustaw, regulujących ich sytuację prawną, będą miały możliwość umieszczania oceny z religii na

świadczeniach szkolnych na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity z 1996 r. Dz.U. Nr 67, poz. 329 ze zm.), a w szczególności dotyczy to Kościoła Katolickiego, Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego oraz Kościoła Ewangelicko-Reformowanego.

Zdaniem wnioskodawcy przyjęcie przez ustawodawcę rozwiązania, w ramach którego część działających na podstawie ustaw kościołów i związków wyznaniowych będą pozbawione prawa do umieszczania na świadectwach szkolnych ocen z religii, prowadzi do nie znajdującego uzasadnienia zróżnicowania sytuacji prawnej obywateli, co w konsekwencji prowadzi do naruszenia konstytucyjnej zasady równości.

2. Do wniosku ustosunkował się Prokurator Generalny, który - w piśmie z 15 listopada 1997 r. - uznał, że zaskarżone przepisy ustawy zmieniającej są niezgodne z art. 32 ust. 1 i art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Prokurator Generalny podniósł, że w dacie skierowania wniosku do Trybunału Konstytucyjnego obowiązywał wskazany przez wnioskodawcę przepis art. 67 ust. 2 przepisów konstytucyjnych, jednak po wejściu w życie 17 października 1997 r. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. przepis ten utracił moc prawną, a jego odpowiednikiem jest art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a w odniesieniu do przedmiotowej problematyki także art. 25 ust. 1 konstytucji.

Odnosząc się do problematyki prawnej wniosku Prokurator Generalny podzielił pogląd wnioskodawcy, że jedną z fundamentalnych zasad demokratycznego państwa jest zasada równości. Zarazem stwierdził, że zasada ta, wynikająca z nieobowiązującego już art. 67 ust. 2 przepisów konstytucyjnych, a obecnie z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP odnosi się do osób fizycznych, nie zaś do innych podmiotów - osób prawnych. Osoby prawne konstytucyjnej zasady równości mogą poszukiwać w prawie poprzez nieobowiązujący już art. 1 przepisów konstytucyjnych, a obecnie poprzez art. 2 Konstytucji RP.

Jednak - zdaniem Prokuratora Generalnego - w niniejszej sprawie uprawniona jest kontrola wszystkich zaskarżonych przepisów, zarówno w świetle art. 25 ust. 1 jak i art. 32 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji RP, bowiem Kościoły i związki wyznaniowe mimo że są osobami prawnymi, to jednak ze swej istoty wyrażają interesy wiernych, a więc osób fizycznych.

Na tle przepisów ustawy zmieniającej wymienionych w pkt. 1 wniosku Prokurator Generalny podnosi wątpliwość, czy zarzut niekonstytucyjności dotyczy zaskarżonych przepisów, czy też braku przepisów podobnych do zaskarżonych w innych ustawach regulujących sytuację prawną kościołów i stwierdza, że analiza wniosku przemawia za dopatrzeniem się przez wnioskodawcę nierówności polegającej na braku takiej samej regulacji w stosunku do Kościoła Katolickiego, co wynika z nieratyfikowania Konkordatu zawartego między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską.

Prokurator Generalny stwierdza, że choć zaskarżone przepisy, nawet po podpisaniu ustawy przez Prezydenta RP, nie mogłyby być stosowane wobec braku odpowiedniej zmiany kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w tym przedmiocie, to okoliczność ta stwarza potencjalny stan nierówności między kościołami. Ustawodawca podejmował prace nad zmianą kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz ratyfikacją Konkordatu, jednak nie zostały one pozytywnie zakończone i podpisanie przez Prezydenta RP ustawy zmieniającej w obecnym stanie prawnym stworzyłoby stan sprzeczny z art. 32 ust. 1 i art. 25 ust. 1 Konstytucji RP, a zwłaszcza z tym ostatnim przepisem statuującym równouprawnienie kościołów i związków wyznaniowych.

W zakresie zaskarżonych przepisów regulujących problem wystawiania ocen z nauki religii w szkołach publicznych - zdaniem Prokuratora Generalnego - występuje

zróżnicowany stan prawny. Zaskarżone przepisy przewidują skreślenie przepisów ustawowych zawierających te uprawnienia dla siedmiu kościołów i gminy wyznaniowej.

Prawo do wystawiania ocen z nauki religii w szkołach publicznych mają Kościoły i związki wyznaniowe, w tym także Kościół Katolicki, na podstawie § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 36, poz. 155), wydanego na podstawie upoważnienia ustawowego wynikającego z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity z 1996 r. Dz.U. Nr 67, poz. 329 ze zm.).

W związku z tym - stwierdza Prokurator Generalny - choć skreślenie przepisów przez ustawę zmieniającą nie pozbawia prawa tych kościołów i związku wyznaniowego do wystawiania ocen z nauki religii, na podstawie powołanego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, to jednak ranga rozporządzenia jest niższa niż ustaw, na podstawie których Kościoły te i związek wyznaniowy nabyły powyższe uprawnienia.

Zdaniem Prokuratora Generalnego w sprawie nie występują takie przesłanki, które uzasadniałyby cofnięcie uprawnień ustawowych tym kościołom i związkowi wyznaniowemu, gdyż problematyka objęta tymi przepisami wiąże się ściśle z prawami i wolnościami obywatelskimi regulowanymi przez Konstytucję RP jak i ratyfikowanymi przez Polskę międzynarodowymi paktami i konwencjami.

Powołując się na art. 31 ust. 3 Konstytucji RP - w myśl którego ograniczenie w zakresie korzystania z wolności i praw może nastąpić w drodze ustawy - Prokurator Generalny wyraził pogląd, że nie tyle zaskarżone przepisy są niekonstytucyjne, co brak odpowiedniego przepisu w ustawie o systemie oświaty, regulującego wprost i całościowo omówioną problematykę, pozostaje w kolizji z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Akt prawny rangi rozporządzenia ministra nie stanowi zadość tym wymogom.

W podsumowaniu stanowiska Prokurator Generalny stwierdził, że obecny stan prawny - przed zaskarżoną nowelizacją - wynikający z ustaw regulujących stosunki między Państwem a Kościołami i związkiem wyznaniowym, w zakresie będącym przedmiotem wniosku, należy ocenić jako konstytucyjny. Są to bowiem prawa słusznie nabyte przez te Kościoły i związek wyznaniowy i bez wyraźnych, ważnych przyczyn, nie powinny być cofnięte.

5 maja 1998 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej pismem z 4 maja 1998 r. wycofał wniosek z 1 października 1997 r. o stwierdzenie zgodności z konstytucją ustawy z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw w części dotyczącej punktu 1.

II

Na rozprawie 5 maja 1998 r. wnioskodawca i uczestnik postępowania - Prokurator Generalny podtrzymali stanowiska złożone na piśmie. Przedstawiciel Sejmu wystąpił o uznanie zaskarżonych przepisów za zgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

III

Postępowanie w sprawie wniosku Prezydenta RP o zbadanie w trybie kontroli prewencyjnej przepisów ustawy z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw, wymienionych w pkt 1

zostało umorzone na podstawie art. 39 ust. 2 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym wobec cofnięcia wniosku Prezydenta w tej części.

Wskazane w pkt. 2 wniosku Prezydenta przepisy zaskarżonej ustawy skreśliły z ustaw: z 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, z 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, z 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, z 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, z 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej, z 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej - jednobrzmiące przepisy, przyznające tym kościołom i związkowi wyznaniowemu prawo do umieszczania ocen z religii wystawianych w punktach katechetycznych na świadectwach szkolnych wydawanych przez szkoły publiczne.

Skreślenie przepisów przyznających kościołom i związkowi wyznaniowemu prawa do umieszczania ocen z religii na świadectwach szkolnych wydawanych przez szkoły publiczne uzasadniano celowością wprowadzenia jednolitej regulacji w tej dziedzinie. Zagadnienie to ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity z 1996 r. Dz.U. Nr 67, poz. 329 ze zm.) reguluje w art. 12 ust. 1 następująco: uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci zobowiązuje szkoły publiczne podstawowe do organizowania nauki religii na życzenie rodziców, a szkoły ponadpodstawowe na życzenie bądź rodziców, bądź samych uczniów, zastrzegając, iż po osiągnięciu pełnoletności o pobieraniu nauki religii decydują uczniowie. Ustawa upoważniła zarazem Ministra Edukacji Narodowej do określenia w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z władzami Kościoła Katolickiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych warunków i sposobów wykonywania przez szkoły tych zadań związanych z organizacją nauczania religii. Nie ma zatem podstaw by sądzić, że skreślenie wskazanych przepisów z ustaw regulujących stosunek państwa do poszczególnych kościołów miało na celu wyeliminowanie możliwości wystawiania na świadectwie szkolnym ocen z religii nauczanej w punktach katechetycznych.

Skreślenie wspomnianych przepisów sprawia, że wystawianie ocen z religii na świadectwach szkolnych szkół publicznych nie będzie uregulowane w ustawach dotyczących stosunku państwa do poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych, ani w Konkordacie.

Z normy art. 12 ust. 1 ustawy o systemie oświaty wynika, że kwestia wystawiania ocen z religii na świadectwach szkolnych szkół publicznych nie jest traktowana przez ustawodawcę samoistnie, lecz stanowić ma element obowiązku szkół organizowania religii na życzenie rodziców bądź rodziców i dzieci.

Jedynie określenie sposobu i warunków realizacji tego zadania szkół publicznych powierza ustawa Ministrowi Edukacji Narodowej, upoważniając go do wydania stosownego rozporządzenia w porozumieniu z władzami kościołów i związków wyznaniowych, których stosunki z państwem regulują ustawy.

Do zakresu ustawowego pojęcia warunków realizacji przez szkoły publiczne organizowania nauki religii na życzenie rodziców lub rodziców i dzieci należy także kwestia wystawiania ocen z religii na świadectwie szkolnym.

Stopień szczegółowości ustawowej regulacji związanych z organizowaniem obowiązku szkół publicznych nauki religii nie jest konstytucyjnie wyznaczony. Konstytucja nie precyzuje jakie zagadnienia z tego zakresu wymagają regulacji ustawowej.

Artykuł 53 ust. 1 konstytucji zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, a ust. 3 tegoż artykułu gwarantuje rodzicom prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami. Podobnie art. 48 ust. 1 konstytucji zapewnia rodzicom prawo do wychowania dzieci zgodnie w własnymi przekonaniami. Stanowi też, że wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

Zadość tym wymogom konstytucyjnym czyni omawiana regulacja art. 12 ust. 1 ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Bardziej szczegółowych regulacji w tym przedmiocie nie zawiera też Konkordat zawarty między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, który w art. 12 ust. 1 stwierdza, że rodzice mają prawo do religijnego wychowania dzieci oraz, że szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe oraz przedszkola, prowadzone przez organy administracji państwowej i samorządowej, organizują zgodnie z wolą zainteresowanych naukę religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych. Skreślenie z ustaw, regulujących stosunki państwa z poszczególnymi kościołami, przepisów dotyczących wystawiania ocen z religii na świadectwie szkolnym nie powoduje przeniesienia na poziom aktu wykonawczego materii konstytucyjnie zastrzeżonej do regulacji w drodze ustawowej, ani też nie narusza zasady równouprawnienia kościołów. Wskazana regulacja prawna - ustawy o systemie oświaty - dotyczy bowiem wszystkich kościołów i związków wyznaniowych, których stosunki z państwem uregulowane są w drodze ustawowej. Za celowy uznać wszakże należy postulat pełniejszej regulacji w ramach prac nad nowelizacją ustawy o systemie oświaty warunków nauczania religii.

Projekt zaskarżonej ustawy został poddany konsultacji z kościołami i związkami wyznaniowymi. Spełnione więc zostały wymogi trybu legislacyjnego wprowadzania zmian w ustawach regulujących stosunki państwa z poszczególnymi kościołami i związkami wyznaniowymi, obowiązujące w dacie uchwalenia tej ustawy, a więc przed wejściem w życie Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. Choć większość kościołów wyraziła stanowisko krytyczne wobec projektu wykreślenia z poszczególnych ustaw, regulujących stosunki państwa z tymi kościołami, przepisów dotyczących wystawiania na świadectwie szkolnym ocen z religii, prowadzonej w punktach katechetycznych, to nie było ono wiążące dla ustawodawcy.

Po wejściu w życie zaskarżonej ustawy kościoły i związki wyznaniowe nie utraciły prawa umieszczania ocen z religii, prowadzonej w punktach katechetycznych na świadectwach szkolnych. Spełniać jednak muszą warunki skonkretyzowane w sposób jednolity dla wszystkich kościołów i związków wyznaniowych w akcie wykonawczym do ustawy o systemie oświaty.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 36, poz. 155, ze zm.) wydane na podstawie delegacji z art. 12 ust. 1 ustawy o systemie oświaty stanowi w § 9 ust. 4, iż uczniowie korzystający z nauki religii lub etyki organizowanej przez organy prowadzące szkoły według zasad określonych w § 2 ust. 2 - 4 otrzymują ocenę z religii lub etyki na świadectwie wydanym przez szkołę do której uczęszczają, na podstawie zaświadczenia katechety lub nauczyciela etyki.

W § 2 tego rozporządzenia szkoły zostały zobowiązane do organizowania lekcji religii dla grupy nie mniejszej niż siedmiu uczniów danej klasy, a dla mniejszej liczby uczniów w grupie międzyklasowej. W przypadkach, gdy na lekcje religii danego wyznania zgłosi się w szkole mniej niż siedmiu uczniów, organ prowadzący szkołę - w porozumieniu z rodzicami oraz właściwym kościołem lub związkiem wyznaniowym - organizuje naukę religii w grupie międzyszkolnej lub w pozaszkolnym punkcie katechetycznym. Liczba

uczniów w grupie lub w punkcie katechetycznym nie powinna być mniejsza niż trzech. Nawet i w takim przypadku przewiduje się możliwość zorganizowania lekcji religii, jeżeli ze stosownym wnioskiem do organu prowadzącego szkoły wystąpi kościół lub związek wyznaniowy - i tym samym wpisywania ocen z religii na świadectwie wydawanym przez szkołę (§ 9 ust. 4 w zw. z § 2 cyt. rozporządzenia).

Regulacja ta wychodzi w szerokim zakresie na przeciw potrzebom zapewnienia nauczania religii w ramach systemu oświaty przez mniejsze kościoły i związki wyznaniowe. Zapewnia im prawo umieszczania ocen z religii prowadzonej w punkcie katechetycznym na świadectwie szkolnym wystawianym przez szkołę publiczną, jeżeli nauczana jest ona w ramach systemu oświaty, a więc w porozumieniu ze szkołą do której uczęszcza uczeń. Wymóg organizowania lekcji religii w punktach katechetycznych dla co najmniej trzech uczniów nie jest wymogiem nadmiernie rygorystycznym, zważywszy w szczególności, że nie muszą to być uczniowie jednej klasy czy jednej szkoły.

Z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych jest istotne, aby sfera uprawnień przysługujących poszczególnym kościołom i związkom wyznaniowym była poddana jednolitej regulacji.

Sfera uprawnień poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych nie jest wyczerpująco uregulowana ustawami o stosunku państwa do poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych. Uzupełniają je akty prawne regulujące różne przejawy życia społecznego, związane z działalnością kościołów i związków wyznaniowych.

Takie rozumienie zasady równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych przemawia dodatkowo za stanowiskiem, iż samo skreślenie z ustaw o stosunku państwa z poszczególnymi kościołami i związkami wyznaniowymi przepisów, dotyczących umieszczania na świadectwach szkół publicznych ocen z religii prowadzonej w punktach katechetycznych, nie narusza zasady równouprawnienia kościołów wyrażonej w art. 25 konstytucji, ani sformułowanej w art. 32 konstytucji zasady równego traktowania obywateli.

Z tych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.

Zdanie odrębne

sędziego TK Andrzeja Mączyńskiego
do uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 5 maja 1998 r.
w sprawie o sygn. K. 35/97

Na podstawie art. 68 ust. 3 zd. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym oraz § 33 regulaminu Trybunału Konstytucyjnego zgłaszam zdanie odrębne do pisemnego uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 5 maja 1998 r., w sprawie K. 35/97.

1. We wszystkich ośmiu ustawach, nowelizowanych przez art. 6 - 13 zaskarżonej ustawy z 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw, zawarte są prawie jednobrzmiące przepisy, według których wszelkie zmiany tych ustaw wymagają uprzedniej opinii wskazanego w przepisach organu kolegialnego danego kościoła lub związku wyznaniowego. Skierowany do Trybunału Konstytucyjnego wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie zawierał zarzutu niedochowania trybu wydania ustawy, ale mimo to Trybunał Konstytucyjny miał

prawo zająć się tą kwestią (art. 2 dawnej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym i w związku z tym: L. Garlicki, J. Trzeciński: *Trybunał Konstytucyjny*, Warszawa 1996, s. 32; art. 42 nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym). Jednakże Trybunał Konstytucyjny nie przeprowadził postępowania dowodowego co do zachowania wymienionych wyżej przepisów w postępowaniu sejmowym. Umocowany przedstawiciel Sejmu odpowiadając podczas rozprawy na pytanie sędziego sprawozdawcy stwierdził, że nie wie, czy Sejmowi zostały przedstawione opinie właściwych organów zainteresowanych kościołów i związków wyznaniowych na temat uchylecia przepisów dotyczących umieszczania ocen z religii na świadectwach szkolnych, zaznaczając, że uzyskanie takiej opinii jest zadaniem Sejmu a nie podmiotu występującego z inicjatywą ustawodawczą. W tej sytuacji nie mogę zgodzić się z tym fragmentem uzasadnienia wyroku, w którym zostało napisane, że projekt zaskarżonej ustawy został poddany konsultacji z kościołami i związkami wyznaniowymi, a zatem spełnione zostały wymogi trybu legislacyjnego wprowadzenia zmian w ustawach regulujących stosunki państwa z poszczególnymi kościołami i związkami wyznaniowymi, przy czym nie wskazano dowodów uzasadniających to twierdzenie. W rozpatrywanej sprawie za skrupulatnym przestrzeganiem przepisów ustawowych uzależniającej zmianę ustawy od opinii właściwego organu kościoła lub związku wyznaniowego przemawiało także to, że art. 25 ust. 1 konstytucji uchwalonej i przyjętej w referendum w okresie poprzedzającym wydanie zaskarżonej ustawy uzależnia treść regulacji stosunków między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi od treści umowy zawartej przez Radę Ministrów z właściwymi przedstawicielami kościoła lub związku wyznaniowego a więc, w porównaniu z dotychczasowym stanem prawnym, umacnia pozycję kościołów i związków wyznaniowych w postępowaniu ustawodawczym.

2. Mam zastrzeżenia do przedstawionej w uzasadnieniu interpretacji art. 12 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity z 1996 r., Dz.U. Nr 67, poz. 329 ze zm.), a zwłaszcza do tego fragmentu uzasadnienia, w którym napisano, że zamieszczenie ocen z religii na świadectwie szkolnym jest „elementem obowiązku szkół organizowania religii” (chodzi oczywiście o organizowanie nauki religii). Tekst tego przepisu nie daje podstawy do takiego wniosku, zaś zamieszczenie w ustawach nowelizowanych przez art. 6 - 13 ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. przepisów regulujących kwestię zamieszczania ocen z religii na świadectwach wydawanych przez szkoły publiczne dowodzi raczej, że ustawodawca traktuje ją jako samoistny element stosunków między państwem a kościołem lub związkiem wyznaniowym, których regulacja należy do materii ustawowej.

3. Nie godzę się z zawartym w uzasadnieniu stwierdzeniem, iż regulacja przewidziana w art. 12 ust. 1 powołanej ustawy z 7 września 1991 r. dotyczy tylko tych kościołów i związków wyznaniowych, których stosunki z państwem uregulowane są w drodze ustawowej, jak również, że art. 12 ust. 2 tejże ustawy zobowiązuje Ministra Edukacji Narodowej do porozumienia się z władzami tylko tych kościołów, których stosunki z państwem regulują ustawy. Taka interpretacja nie znajduje podstawy ani w dosłownym odczytaniu tekstu tego przepisu, ani w art. 20 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz.U. Nr 29, poz. 155 ze zm.), dotyczącym właśnie tych kościołów i związków wyznaniowych, których sytuacja prawna nie została uregulowana osobnymi ustawami, ani wreszcie w art. 53 ust. 4 konstytucji, dopuszczającym nauczanie w szkole religii każdego kościoła lub związku wyznaniowego „o uregulowanej sytuacji prawnej”.